

Oplegger**Onderwerpen:**

- 6a. Economische gevolgen van de coronacrisis op basis van verschillende CPB-scenario's per sector
- 6b. Risicostrategie voor als de coronacrisis economisch verdiept
- 6c. Afwegingskader afbouw/verlenging steunmaatregelen

Aanleiding

EZK heeft twee notities opgesteld om de economische gevolgen en risico's van de coronacrisis in kaart te brengen. SZW heeft een notitie opgesteld om te komen tot een aanzet voor een kader voor afbouw dan wel verlenging van de steunmaatregelen. Alle drie de stukken zijn interdepartementaal afgestemd en worden voor het eerst besproken in de Vijfhoek. Doel is om een gezamenlijk beeld te krijgen van de economische gevolgen en risico's van fase tot fase van de Coronacrisis. Dit helpt om voorbereid te zijn op nieuwe risico's en bij de vormgeving van een eventueel noodpakket 2.0. De stukken worden ter informatie gedeeld met de politieke Vijfhoek.

Besispunten

- Instemmen met analyse en advies over solvabiliteitsrisico's in de economie en afzonderlijke sectoren, ten behoeve van noodpakket 2.0.
- Instemmen met het afwegingskader ten behoeve van afbouw dan wel verlenging, en het hanteren van dit kader bij de eventuele verlenging van maatregelen (in eerste instantie de NOW en TOZO).

Discussiepunten

- Herkent u het beeld van de beschreven economische risico's die de komende maanden aan de orde kunnen zijn als de coronacrisis verder verdiept?
- Herkent u het beeld van de beschreven economische effecten per sector?
- Deelt u het beeld dat solvabiliteitsproblemen een prioriteit moet zijn bij de voorbereiding op en uitwerking van een eventueel noodpakket 2.0?
- Deelt u dat de voorgelegde vragen het meest relevant zijn om te komen tot een afwegingskader voor afbouw dan wel verlenging van de maatregelen?
- Beslaat het geheel van de drie notities alle relevante aspecten die spelen bij het optuigen van een eventueel noodpakket 2.0, of zijn er nog witte vlekken?

Samenvatting**6a. Sectorale gevolgen**

- Vooralsnog gaan de openbare analyses van banken en brancheverenigingen uit van een relatief beperkte duur van contactbeperkingen, vergelijkbaar met scenario 1 van het CPB. Dit lijkt met de kennis van nu een te optimistisch beeld. Om meer inzicht te krijgen in de doorwerking van scenario's 2, 3 en 4 heeft EZK opdracht gegeven aan Panteia om de effecten op sectorniveau in alle scenario's door te rekenen. Tabel 0 geeft weer hoe de coronacrisis neerslaat in sectoren naar effect op de ontwikkeling van de toegevoegde waarde in 2020.
- De horeca en cultuur, recreatie en overige diensten hebben te maken met een forse krimp, ongeacht het scenario dat gehanteerd wordt. Hiernaast worden ook de sectoren handel, zakelijke dienstverlening, transport, industrie en landbouw hard geraakt. Onder deze sectoren vallen tal van bedrijfstakken en daaronder weer bedrijven waar het op voorhand lastig is uit te vinden wie winnaars en verliezers zijn. Ook bij sectoren die op geaggregeerd niveau weinig last ervaren, kan er onderliggend toch sprake zijn van sterke knelpunten, bijvoorbeeld bij kleine winkeliers binnen de detailhandel.
- Naarmate de crisis langer duurt (scenario 2, 3 en 4) zijn de effecten groter. Het negatieve effect gaat dan ook gelden voor de financiële sector, die in dat geval langs kanalen als de huizenmarkt of oninbare leningen negatieve effecten ondervindt.
- De mate waarin negatieve effecten zich zullen vertalen in solvabiliteits- en liquiditeitsproblemen voor bedrijven of instellingen is niet alleen afhankelijk van de grootte van de negatieve effecten, maar ook van de buffers die zij hebben. De meest recente cijfers hierover van het CPB (2017) dateren echter van 2014. Het is wenselijk hier een nadere analyse van te maken

met recentere cijfers van bijvoorbeeld het aantal faillissementen en het gebruik van kredietfaciliteiten.

- Voornamelijk bedrijfstakken in de dienstensector hebben een relatief korte balans in verhouding tot de loonsom. Als financiering uitblijft, ontbreekt werkkapitaal voor nieuwe activiteiten. De detailhandel, bouwnijverheid en autohandel gebruiken kortlopende schuld om voorraden en handelskrediet te financieren; door financieringsproblemen kan de hele bedrijfsvoering in de knel komen. Dit geldt ook voor sectoren met een sterke omzetzaling in combinatie met relatief hoge andere kosten dan loonkosten.

Tabel 0. Gevolgen van de coronacrisis in 2020 voor verschillende SBI-sectoren, Pantela 2020

2020	CEP	CPB-scenario			
		1	2	3	4
Toegevoegde waarde (%)					
A-U Alle economische activiteiten	1,4	-1,2	-5,0	-7,7	-7,3
	CEP	Mutatie ten opzichte van CEP			
A-U Alle economische activiteiten	1,4	-2,6	-6,4	-9,1	-8,7
A landbouw, bosbouw en visserij	0,9	-5,3	-9,7	-14,6	-16,1
B delfstoffenwinning	-11,6	-1,1	-0,6	-0,6	0
C industrie	1,4	-4,7	-7,8	-11,7	-13,3
D-E nutsbedrijven	-0,2	-0,1	-0,8	-0,8	-4,2
F bouw	-2,3	0	-1,4	-3,8	-3,5
G-I handel, vervoer en horeca	1,9	-5	-12,9	-16,6	-14,7
J informatie en communicatie	3,1	0	0	-0,5	-3,2
K financiële dienstverlening	-1,6	-0,3	-1,1	-7,3	-8,8
L verhuur en handel van onroerend goed	2,3	0	-2,8	-5,4	-5,2
M-N zakelijke diensten	1,9	-4	-11,7	-15	-13
O-P overheid	1,1	0	0	0	0
Q zorg	3,7	-1,4	2,1	2,4	3,4
R-U cultuur, recreatie en overige diensten	1,7	-13	-31,4	-33,4	-27,9

6b. Risicostrategie

- De duur en diepte van de coronacrisis zijn onzeker. Ter voorbereiding is daarom een strategie opgesteld die de economische risico's over 3, 6 en 12 maanden in kaart brengt.
- Hieruit blijkt dat dit mogelijk slechts het begin is van de economische crisis: er zijn voorbij liquiditeitsnood en inkomensval (waarvoor noodpakket 1.0 bestaat) verschillende nieuwe fases en risico's waarop voorbereid moet worden. Dit beeld bevestigt de noodzaak te werken aan een noodpakket 2.0.
- De komende maanden lijken voorbij de liquiditeitsnood en inkomensval (waarvoor al een noodpakket bestaat) vooral solvabiliteitsproblemen een dringend risico. Dit risico groeit naarmate de crisis langer aanhoudt en liquiditeitsproblemen verdiepen. Ook verstoorde internationale waardeketens en een Europese schuldencrisis zijn reële risico's die nu al beleidsaandacht behoeven.
- De wenselijkheid van maatregelen (al dan niet in een noodpakket 2.0) hangt sterk af van de fase van de coronacrisis en de economische risico's die aan de orde zijn. Ter voorbereiding hierop heeft een eerste (niet-definitieve!) inventarisatie plaatsgevonden van maatregelen.
- Deze maatregelen behoeven verdere analyse en zijn mogelijk behulpzaam als risico's reëler worden. Bij solvabiliteitsproblemen ontbreekt bijvoorbeeld een kwantitatief beeld en grondige analyse. Deze zijn essentieel om maatregelen af te wegen en te beoordelen of de overheid er goed aan doet solvabiliteitsproblemen te verlichten.
- De risico's die zich van fase tot fase kunnen voordoen hangen sterk samen. Zo kunnen solvabiliteitsproblemen risico's als verstoorde waardeketens, instabiele financiële markten, een Europese schuldencrisis en hysteresis vergroten. Vanwege deze samenhang is het advies om scherp te zijn op: (1) het einddoel, (2) de aard van het probleem en (3) de fasering.
- We zetten momenteel een werkgroep over solvabiliteit op om in mei gericht te adviseren hierover in voorbereiding op een eventueel noodpakket 2.0 (staat op concept werkgroepagenda Vijfhoek). En er zal interdepartementaal meer aandacht komen voor de impact op waardeketens.

6c. Afwegingskader afbouw en verlenging pakket 1.0

- Het afwegingskader bespreekt de relevante vragen die spelen bij het al dan niet afbouwen van maatregelen uit het noodpakket. Deze zijn onderverdeeld in economische, budgettaire en maatschappelijke vragen.
- Daarnaast spelen er vragen over de wijze van afbouw en de lengte van eventuele verlengingen.